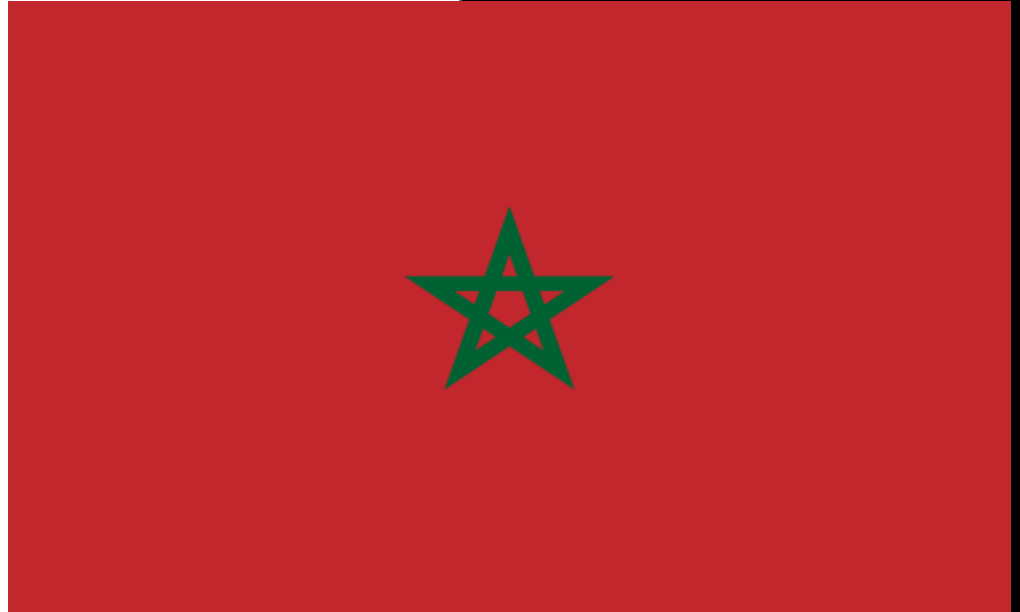




BURHANIYE TİCARET ODASI
BURHANIYE CHAMBER OF COMMERCE



FAS ÜLKE RAPORU 2019



GENEL BİLGİ



RESMİ ADI: MAĞRİB KRALLIĞI
YÖNETİM BİÇİMİ: MEŞRUTİ MONARŞİ
KRAL: VI. MUHAMMED
BAŞBAKAN: SAADEDDINE OTHMANI
BAŞKENT: RABAT
NÜFUS (WORLDOMETERS 2019): 36,627,641
YÜZ ÖLÇÜMÜ (KM²): 446,550 Batı Sahara dahil: 710,850
RESMİ DİL: ARAPÇA, FRANSIZCA, BERBERİ
ETNİK YAPI: ARAP, BERBERİ
DİNİ YAPI: İSLAMİYET
PARA BİRİMİ: FAS DİRHEMİ
GSYİH (MİLYON \$)2018: 109.1
KBGSYİH (\$)2018: 8.062
BÜYÜME ORANI (%)2018: 4.1

COĞRAFİ KONUM

Kuzey Afrika'da yer alan ülkenin Atlantik Okyanusuna ve Akdeniz'e kıyısı bulunmaktadır.

SİYASİ VE İDARİ YAPI

Fas 1956 yılına kadar Fransa hakimiyeti altında kalmış, aynı yıl bağımsızlığını ilan etmiş ve ülkede anayasal monarşi kurulmuştur. Ancak ülke geçmişi 9. Yüzyıla kadar dayanmaktadır.

Fas Krallığı 1996 yılında kabul edilen 4. Anayasasına göre, kendisini; devlet dini İslam, Resmi dili Arapça ve Berberice olan bir demokratik monarşi olarak tanımlamaktadır.

Kral kanun koyucu aynı zamanda da dini ve ahlaki bir lider konumundadır. Kral, Başbakanı hükümet üyeleri, ordu komutanlarını ve üst düzey yetkilileri kendisi atamaktadır. Parlamantonun yetkileri sınırlıdır.

Arap dünyasının diğer ikinci nesil kralları gibi VI. Mohammed' de ülkedeki modernleşme çalışmalarına katkıda bulunmaya söz vermiştir. Yeni kralın öncelikle odaklandığı nokta başta AB olmak üzere Fas'ın uluslararası ilişkileri olmuştur. Tahta çıktığından bu yana yapılan genel seçimlerde Kralın, mevcut hükümetlere destek verdiği görülmektedir. Önümüzdeki dönemde Fas'ta politik sistemin istikrarını sürdürmesi beklenmektedir.

Ülkede muhalif partiler hükümeti eleştirme hakkına sahiptir ancak, monarşinin, İslam'ın ve Batı Sahra sorununun eleştirilmesi yasaktır. Fas'ta istikrarlı bir politik sisteme ek olarak güvenli bir yaşam ortamı vardır. Yabancılar kabul görmekte, iş adamları rahat hareket edebilmektedir.

NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

Çorak ya da çöl bölgelerinin hemen hemen ıssız olmasına karşın Akdeniz kesimi ovaları ve Atlas Okyanusu'na yakın kuzey kesimlerdeki ovalar oldukça yoğun nüfus barındırmaktadırlar. Nüfusun büyük bölümü Berberi ve Araplardan oluşmaktadır.

Demografik profil ülkenin genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. 25 yaşın altındaki nüfus toplam nüfusun %38'ine karşılık gelmektedir. Ülkede yaşayan yabancılar genellikle Fransız, İtalyan ve İspanyollardan oluşmaktadır. 4.5 milyon civarında Faslı yurtdışında yaşamaktadır. Bunların çoğunluğu Avrupa ülkelerinde yaklaşık yarısı Fransa'da ikamet etmektedir.

Fas'ın nüfusunun önemli bir kısmı Atlas Okyanusu'nu kıyısında bulunan şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Kazablanka, Rabat, Agadir, El Jadida, Kenitra gibi. Diğer taraftan, iç kesimlerde turizm başkenti Marakeş, tarım kesiminin yoğunlaştığı Meknes Fes şehirleri ve Akdeniz kıyısında bulunan Tanger, Tetoan, Nador ve Oujda diğer önemli şehirler olarak düşünülebilir. Şehirleşme ve nüfus hızlı artmaktadır. 20. yüzyılın başında Fas'ın nüfusu 5 milyondan az iken 1954 yılında 10 milyona ulaşan nüfus 1985-1990 yıllarında 22 milyona ulaşmıştır. 2018 yılı itibariyle Fas'ın nüfusunun 35 milyona ulaştığı ifade edilmektedir. İşsizlik önemli bir sorun olarak görülmektedir.

GENEL EKONOMİK DURUM

Ekonomik Yapı

Dünyanın en büyük fosfat yataklarına sahip olan Fas, ekonomisini tarım, imalat, balıkçılık ve turizm sektörü gelirleri ve dış ülkelerde çalışan Faslıların ülkeye getirdikleri dövizlerle ayakta tutmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Fas, IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği içinde başarılı bir ekonomik reform sürecine girmiş, bu çerçevede, dış ticaret rejiminin liberalleştirilmesi, yeni yatırım kanunu, özelleştirme programı ve bankacılık sisteminin iyileştirilmesine gidilmiştir. Fas ekonomisinin son 10 yılda tarım ve fosfat sektörlerine olan bağımlılığı azalarak imalat ve hizmet sektörlerinin GSYİH'daki payları artmıştır. GSYİH, tarım sektörünün performansına göre yıllar itibarıyla değişkenlik göstermektedir.

Hükümetin önceliği işsizlik oranını düşürmek ve ekonomik durgunluğa bağlı olarak artan fakirliği azaltmaktır.

Ülkede ekonomik aktivite Kasablanka ve Rabat etrafında yoğunlaşmıştır. Hükümet, az nüfuslu bölgelerdeki iş imkanlarını geliştirmek amacıyla yatırım teşvikleri uygulamaktadır. Çeşitli önlemlere karşın köyden kente göç önlenememektedir.

2017 ve 2018 yıllarında arasında GSYİH'nın yıllık ortalama % 3,6 ve % 3,3 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

EKONOMİ POLİTİKALARI

Fas, Dünya Bankası tarafından önerilen bir ekonomik programı yürütmektedir. Ülkedeki sosyal ve ekonomik eşitsizliğin büyümedeki en önemli engel olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesine kuşku ile bakan bir kesim de bulunmaktadır. Fas firmalarının özellikle Avrupa'dan gelecek rekabet karşısında zayıf kalmalarından korkulmaktadır. Hükümet iş çevrelerinin modernizasyonu konusunda bir kampanya başlatmıştır.

Turizm gelirleri ülkenin en önemli döviz girdi kaynağı konumundadır. Diğer önemli döviz kaynakları yurt dışında çalışan Fas'lı işçilerin gönderdikleri dövizler ve fosfat ihracatından elde edilen gelirlerdir.

Para birimi Dirham olup, Dirham'ın değeri Euro ve Dolardan oluşan bir sepet üzerinden hesaplanmaktadır.

EKONOMİK PERFORMANS

Fas orta gelir düzeyinde bir ülke olarak kabul edilmektedir. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın yaklaşık yarısı hizmetler sektörüne dayanmaktadır. Sanayi sektörü GSYİH'nın yaklaşık % 13'ünü, tarım sektörü ise GSYİH'nın yaklaşık % 12'sini oluşturmaktadır.

Bölgesel Eğilimler

AB ile Fas Krallığı Ortaklık Anlaşması 15 Ekim 1995'te imzalanmış ve 1 Mart 2000'de yürürlüğe girmiştir. Bahsekonu Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte sanayi ürünlerinde tedrici olarak gümrük vergileri ve eş etkili vergiler 1 Mart 2012'de tamamen sıfırlanmış olacaktır. Tarım ürünlerinde ise belirli ürünlerde için belirtilen kota ve tarifelerin dikkate alınmasında uzlaşmıştır. Ayrıca, AB-Fas Ortaklık Anlaşması kapsamında, ileri tarım tavizleri müzakereleri 14 Aralık 2009 tarihinde sonuçlanmıştır.

Ülkemiz ile Fas Krallığı arasında 7 Nisan 2004 tarihinde akdedilen STA 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Anlaşmaya ekli Protokol hükümlerine göre uygulanan gümrük vergi oranlarının karşılıklı olarak iki ülke arasında tedricen indirilmesi 1 Ocak 2015'te tamamlanacaktır. Türkiye-Fas STA Ortak Komitesi'nin ilk toplantısı 11-12 Mayıs 2009 tarihlerinde Rabat'ta gerçekleştirilmiştir.

ABD ve Fas arasında 2004 yılı Haziran ayında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması (Agadir Agreement) yürürlüğe girmiştir. Fas, ayrıca Ürdün, Mısır ve Tunus ile dördü bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalamış bulunmaktadır.

Arap-Magrep Birliği (Arab Maghreb Union-UMA); 1989 yılında kurulmuş olup, Cezayir, Libya, Fas, Moritanya ve Tunus'tan oluşmaktadır. Amacı uzun dönemde bir serbest ticaret alanı oluşturmaktır. Birliğin fiiliyatta işlemediği görülmektedir. UMA ülkelerinin toplam ticaret hacmi 137 milyar \$ seviyesinde olmasına rağmen bunun sadece % 2'si UMA ülkelerinin karşılıklı ticareti ile gerçekleşmektedir.

Büyük Arap Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA); anlaşması 18 Arap ülkesi tarafından imzalanarak, 1 Ocak 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk etapta serbest ticarete geçişin her yıl %10 gümrük indirimi yapılarak 2008 yılında tamamlanması öngörülmüş olmakla birlikte, daha sonra, son iki tarife indirimi % 20 uygulanarak 2005 yılı başından itibaren gümrükler tamamen sıfırlanmış ve ticaretin serbestleştirilmesi kabul edilmiştir. Bir ürünün GAFTA'nın sağladığı tercihli muameleden yararlanabilmesi için Ticaretin Kolaylaştırılması ve Geliştirilmesi Anlaşması ile belirlenen menşe kurallarına uyması zorunluluğu vardır.GAFTA üyesi ülkeler; Bahreyn, B.A.E., Fas, Filistin, Irak, Katar, Kuveyt, Libya, Lübnan, Mısır, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tunus, Umman, Ürdün ve Yemen'dir.

GENEL DURUM

ÜLKENİN DIŞ TİCARETİ

Dış Ticaret Göstergeleri (bin dolar)

	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat	21.962.595	23.815.816	22.036.820	22.858.289	25.606.854
İthalat	45.172.691	46.191.743	37.545.666	41.696.102	45.083.310
Denge	-23.210.096	-22.375.927	-15.508.846	-18.837.813	-19.476.456
Hacim	67.135.286	70.007.559	59.582.486	64.554.391	70.690.164

Kaynak: Trademap

İhracatında Başlıca Ürünler

Fas'ın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

Ürün Kodu (GTİP)	Ürün Adı	2015	2016	2017
Toplam		22.036.820	22.858.289	25.606.854
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	2.416.879	2.947.098	3.197.707
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	2.338.169	2.459.477	2.782.037
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	1.554.496	1.827.332	2.276.375
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	937.673	1.003.861	1.108.105
2809	Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	1.647.654	1.138.951	1.097.124
2510	Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	1.022.324	756.299	863.822
0307	Yumuşakçalar (canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış vs.)	619.790	752.140	823.615
1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülase ve suları	619.340	627.850	677.450
0702	Domates (taze/soğutulmuş)	437.762	512.007	578.154
8803	88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	369.593	435.861	571.364
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	372.606	450.514	506.533
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	404.141	417.163	445.103
0805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	361.569	361.918	384.438
6206	Kadınlar ve kız çocuklar için bluzlar, gömlekler ve gömlek-bluzlar	229.520	283.790	310.027
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	319.925	306.480	309.619
3103	Fosfatlı mineral veya kimyasal gübreler	313.936	305.334	305.695
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	229.576	266.978	270.078
6307	Diğer hazır eşya (elbise patronları dahil)	218.418	289.411	253.350

FAS'IN İHRACAT YAPTIĞI BAŞLICA ÜLKELER (1 000 DOLAR)

İthalatçı Ülkeler	2015	2016	2017
Toplam	22.036.820	22.858.289	25.606.854
İspanya	4.997.383	5.336.411	6.062.450
Fransa	4.389.427	4.827.951	5.856.471
İtalya	975.463	1.062.473	1.178.481
ABD	771.746	795.396	1.009.722
Brezilya	664.945	590.198	756.621
Almanya	569.960	629.383	722.489
Türkiye	682.121	758.202	706.822
Hindistan	876.670	758.469	664.754
İngiltere	615.287	669.922	604.867
Hollanda	670.849	502.832	554.400
Belçika	370.804	351.194	396.905
Portekiz	287.844	316.598	362.046
Çin	243.330	228.397	307.484
Bilinmeyen	13.850	225.619	298.873
Singapur	246.364	248.419	270.166
Etiyopya	182.047	76.942	245.437
Polonya	165.589	194.974	236.831
Pakistan	271.677	230.850	222.758
Japonya	164.391	188.886	198.631
Rusya	168.931	185.156	198.101
Cezayir	196.884	235.995	197.708
Avusturya	174.118	164.580	188.592
Moritanya	162.203	172.942	184.443
Senegal	151.173	198.623	179.976
Kanada	196.196	166.985	169.432
Nijerya	97.167	139.487	165.136
İsviçre	117.187	139.373	164.463
Fildişi Sahilleri	200.404	147.588	160.125
Romanya	126.629	151.255	148.282
Bulgaristan	91.129	96.367	143.093

FAS'IN İTHAL ETTİĞİ BAŞLICA ÜRÜNLER (1 000 DOLAR)

Ürün Kodu (GTİP)	Ürün Kodu	2015	2016	2017
Toplam		37.545.666	41.696.102	45.083.310
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3.325.801	3.546.382	4.625.957

8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	1.592.668	1.983.087	2.199.727
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1.349.609	1.132.864	1.421.871
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	1.022.152	1.113.750	1.231.121
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	454.909	602.279	1.044.123
1001	Buğday ve mahlut	876.417	1.304.339	846.948
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	498.691	488.594	649.347
8803	88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki hava taşıtlarının aksam ve parçaları	323.203	335.285	561.343
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	690.428	455.236	521.072
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	344.601	472.259	508.945
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	347.627	408.126	503.382
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	502.479	449.692	468.651
8707	Karayolunda kullanılan motorlu taşıtlar için karoseriler (şoför mahalleri dahil)	274.668	1.074.328	468.086
1005	Mısır	427.800	398.789	456.304
9999	#YOK	65.986	167.145	453.438
2814	Saf amonyak veya amonyağın sulu çözeltileri	360.867	286.801	411.672
7408	Bakır teller	344.922	335.460	404.798
1507	Soya yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	334.060	354.220	404.237
8479	kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makineler ve mekanik cihazlar	226.132	280.670	398.831
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	348.918	370.853	389.818
8408	Sıkıştırılmaya atışlemeli içten yanmalı pistonlu motorlar (dizel ve yarı dizel)	139.197	388.965	380.983
2716	Elektrik enerjisi	309.083	224.189	363.139
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	325.579	300.625	346.788
8541	Diyodlar, transistörler vb yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik kristaller	274.204	355.748	333.940
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	361.382	311.807	329.017
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	254.232	280.415	308.006
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	117.354	186.660	285.480
8407	Kıvılcım ile atışlemeli içten yanmalı doğrusal veya döner pistonlu motorlar (patlamalı motor)	79.978	249.268	284.233
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	366.967	388.284	280.254
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalınlık > 6 mm	275.966	263.582	264.266

2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	159.939	173.090	243.692
5516	Suni devamsız liflerden dokunmuş mensucat	205.034	211.446	236.903
3926	Plastikten diğer eşya	205.262	203.848	229.066
8701	Traktörler	169.024	212.972	224.110
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	205.646	240.966	221.084
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	239.712	446.228	220.937
0902	Çay	196.889	199.189	219.798
6006	Diğer örme mensucat	212.176	221.312	218.751
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	236.898	246.123	218.287
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	181.622	181.269	214.389

FAS'IN İTHALAT YAPTIĞI BAŞLICA ÜLKELER (1.000 DOLAR)

İhracatçı Ülkeler	2015	2016	2017
	37.545.666	41.696.102	45.083.310
İspanya	5.224.655	6.553.541	7.608.748
Fransa	4.755.405	5.513.787	5.364.152
Çin	3.152.868	3.804.066	4.082.507
ABD	2.440.844	2.659.314	3.087.055
Almanya	2.179.612	2.452.468	2.719.289
İtalya	2.052.568	2.264.123	2.621.582
Türkiye	1.587.578	1.849.358	1.983.139
Portekiz	1.024.842	1.226.097	1.387.773
İngiltere	818.513	796.555	1.023.917
Rusya Federasyonu	1.620.895	1.020.936	963.650
Suudi Arabistan	993.036	799.423	876.243
Hollanda	695.315	797.521	746.514
Brezilya	624.701	654.021	717.988
Romanya	252.190	592.585	617.912
Hindistan	399.924	633.972	615.500
Belçika	617.595	641.991	605.646
Arjantin	411.655	447.057	579.769
Cezayir	788.522	616.436	544.027
Güney Kore	406.239	788.474	540.732
Birleşik Arap Emirlikleri	542.152	665.949	524.691
İsveç	363.098	420.496	465.753
Mısır	386.551	411.378	455.748
Japonya	286.477	511.520	454.796
Kanada	397.589	408.982	419.110
Polonya	354.425	361.716	392.637

Ukrayna	514.027	433.291	366.118
Çek Cumhuriyeti	185.097	243.882	329.442
İsviçre	266.352	262.860	281.961

TÜRKİYE İLE TİCARET

TÜRKİYE - FAS DIŞ TİCARET DEĞERLERİ (1000 ABD DOLARI)

Yıllar	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACMİ
2000	70.413	72.983	-2.570	143.396
2001	98.149	38.193	59.955	136.342
2002	138.330	68.314	70.015	206.645
2003	180.779	76.989	103.789	257.769
2004	330.058	105.778	224.280	435.836
2005	370.824	143.231	227.593	514.055
2006	551.377	173.902	377.474	725.279
2007	721.594	198.460	523.134	920.054
2008	957.768	360.519	597.249	1.318.288
2009	600.456	234.729	365.727	835.185
2010	623.957	396.797	227.522	1.021.116
2011	920.895	419.945	500.950	1.340.840
2012	1.014.905	429.482	585.423	1.444.387
2013	1.194.224	572.227	621.997	1.766.451
2014	1.406.565	639.849	766.716	2.046.414
2015	1.587.578	682.121	905.457	2.269.699
2016	1.849.358	758.202	1.091.156	2.607.560
2017	1.983.139	706.822	1.276.317	2.689.961

TÜRKİYE'NİN FAS'A İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1000 DOLAR)

Ürün Kodu	Ürün Etiketi			
		2015	2016	2017
Toplam		1.587.578	1.849.358	1.983.139
8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	117.504	114.497	158.913
8407	Kıvılcım ile ateşlemeli içten yanmalı doğrusal veya döner pistonlu motorlar (patlamalı motor)	18.274	43.778	82.793
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	66.007	49.357	66.440
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	62.014	63.970	53.423
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallerle kaplama metallere)	69.217	97.099	50.518
5209	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve m2 ağırlığı 200 gr. 1 geçenler)	32.235	45.601	41.430
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	35.008	37.935	41.179
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	47.917	48.326	41.157

5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	16.042	23.242	33.715
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	27.715	32.288	33.577
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	9.523	31.143	31.454
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	42.089	12.632	27.920
8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus (sürücü dahil) motorlu taşıtlar	1.450	12.827	23.559

TÜRKİYE’NİN FAS’DAN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (1000 DOLAR)

Ürün Kodu	Ürün Adı	İTHALAT		
		2015	2016	2017
Toplam		710.636	918.164	924.062
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımaya üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	197.417	367.515	389.388
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	67.401	58.632	101.599
2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, pelleti, kıkırdakları (donyağı tortusu)	55.479	77.576	70.435
2510	Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	49.542	66.702	65.639
2809	Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	92.504	61.337	57.807
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	64.605	103.579	47.285
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	22.663	40.190	36.121
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	26.088	16.170	20.948
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	16.042	16.179	18.187

TÜRKİYE-FAS SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

Ülkemiz ile Fas Krallığı arasında 7 Nisan 2004 tarihinde akdedilen Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Anlaşmaya ekli Protokol hükümlerine göre uygulanan gümrük vergi oranlarının karşılıklı olarak iki ülke arasında tedricen indirilmesi 1 Ocak 2015’te tamamlanması kararlaştırılmıştır. Türkiye-Fas STA Ortak Komitesi’nin ilk toplantısı 11-12 Mayıs 2009 tarihlerinde Rabat’ta gerçekleştirilmiştir.

Anlaşma ekinde yer alan Protokol I, sanayi ürünleri için uygulanacak tavizleri belirlemektedir. Bu bağlamda, ülkemizin Fas menşeli sanayi ürünleri ithalatına uyguladığı bütün gümrük vergisi ve eş etkili vergiler, Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte sıfırlanacaktır. Buna mukabil, AB ile Fas arasındaki Ortaklık Anlaşmasına paralel olarak, Fas için hassasiyet arz eden bir grup sanayi ürünü için (Protokol I’in I ve II sayılı listelerinde sayılan ürünler), Fas’ın ülkemize tatbik ettiği gümrük vergileri 9 yıllık bir geçiş dönemi zarfında sıfırlanırken, diğer tüm sanayi ürünlerinde Fas’ın uyguladığı gümrük vergileri STA’nın yürürlüğe girişiyle birlikte kaldırılmıştır.

I sayılı Liste’de yer alan ürünler için Fas, STA yürürlüğe girer girmez %10’luk gümrük vergisi indirimi yapacak ve takip eden 9 yıl boyunca, yıllık %10’luk indirimler yapacaktır.

II sayılı Liste’de yer alan ürünler için, ilk üç yıl %3’lük, geriye kalan 5 yıl boyunca %15’lik ve son yıl %13’lük gümrük vergisi indirimi uygulanarak gümrük vergileri sıfırlanacaktır.

III sayılı Liste’de ise taviz kapsamı dışında bırakılmış eşya yer almaktadır.

Belirtilen indirimler, Fas’ın uygulamakta olduğu “En Çok Kayırılan Ülke” gümrük vergileri üzerinden yapılmaktadır.

Protokol II kapsamında ise belirli tarım ürünleri için uygulanacak tavizler ve indirim takvimleri belirlenmiş bulunmaktadır. Tarım ürünlerinde, tanınan tavizler sınırlı olmakla birlikte, taraflar iki ülke tarım ürünleri ticaretinin gelişimini ve çok taraflı ticaret müzakerelerinin sonuçlarını göz önünde bulundurarak, STA çerçevesinde oluşturulacak olan Ortak Komite bünyesinde birbirlerine daha ileri tavizler tanıma imkanlarını inceleyecektir.

Anlaşmanın eklerinde yer alan listeler (Protokol II’nin II sayılı Ek’i hariç) Fas’ın mal sınıflandırma sistemi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu itibarla 8 haneli Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) bazında ülkemiz ile Fas GTİP’leri arasında farklılıklar bulunabilmektedir. Bu nedenle, sekizli GTİP olarak belirlenmiş ürünler için ayrıntılı mal tanımlarının Fas Gümrük İdaresinin web sitesinden (<http://www.douane.gov.ma/tarif/~tarif.htm>) (Fransızca) kontrol edilmesi önem arz etmektedir. Aynı sitede Fas’ın üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük vergisi oranları da yer almaktadır. Bu kapsamda, <http://www.douane.gov.ma/adil/principal.htm> adresinden Fas’ın uyguladığı tavizli vergi oranları da görülebilmektedir. Diğer taraftan, AB Komisyonu tarafından hazırlanan Pazara Giriş veri bankası, ülkemizden internete bağlanan kullanıcılara da açılmış olup, ihracatçılarımızın diğer ülkelerin yanı sıra Fas tarafından uygulanan gümrük vergilerine <http://mkaccdb.eu.int/cgi-bin/wtdtar/wtdtar.pl> adresinden (İngilizce) ulaşmaları da mümkün bulunmaktadır.

Diğer taraftan, AB-Fas arasında 1995 yılında imzalanmış olan Avrupa Akdeniz Ortaklık Anlaşması çerçevesinde, Fas hassasiyetlerine göre altı listede topladığı ürünlerin gümrük vergilerini en geç 2012 yılı itibarıyla AB’ye karşı sıfırlanması kararlaştırılmıştır.

Türkiye’nin ihracat potansiyelinin yüksek olduğu ürünlerin önemli bir kısmı için Fas’ın AB’ye indirimleri 2003 yılında başlamıştır.

Diğer Konulardaki Anlaşmalar

Denizcilik

“Türkiye Cumhuriyeti ile Fas Krallığı Arasında Deniz Ulaştırmasına Dair Anlaşma” 26.03.1987 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Anlaşmanın günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak yenilenmesi öngörülmektedir.

Fas tarafıyla gemi inşası, bakımı ve geri dönüşümü, gemi sökümü ve havuzlanması konularında işbirliği imkânları mevcut bulunmaktadır.

Hava Ulaştırması

Fas ile 24 Eylül 1985 tarihinde ortak bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Frekans ve kapasite kısıtlaması bulunmamakla beraber tekli tayine izin verilmiştir.

Türkiye'den Türk Hava Yolları, Fas'tan ise Royal Air Maroc tayin edilen havayolu şirketleridir. İstanbul ve Kazablanka tarifeli sefer noktaları olarak belirlenmiştir. Daha sonra belirlenecek bir veya iki nokta, ara veya öte noktalar olarak atanabilirler.

Demiryolu Ulaşımı ve Limanlar

7 Nisan 2004 tarihinde Ankara'da iki ülke Ulaştırma Bakanları arasında "İstanbul Haydarpaşa Limanı ile Kazablanka Limanı Kardeş Liman İlan Belgesi" ile yine aynı tarihte "İstanbul Haydarpaşa Limanı ile Kazablanka Limanı İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Akreditif işlemlerinde bankacılık sistemlerinin uyumsuzluğu nedeniyle çok fazla sorunla karşılaşmakta ve bu sorunların çözümü uzun sürmektedir.

Firmalarımız özellikle deniz yolu gönderilerinde Fas gümrüklerinde bir takım sorunlarla karşılaşabildiklerini ifade etmektedirler.

Fas'a ihracat yapan firmalar tarafından sıklıkla, Fas'a yapılan ihracatlarda asıl müşterilerinin Avrupa Birliği ülkelerindeki müşterileri olduğu, Fas'ın AB ülkeleri için üretim yapan bir konumda olması dolayısıyla bir pazar olmaktan ziyade, AB firmalarının talebi doğrultusunda ihracat gönderilerinin varış noktası niteliğinde olduğu hususu dile getirilmektedir.

Fas yasalarına göre, Faslı ithalatçı firmalar malın konşimentosuna hamil olmasalar bile konteynırları gümrükten çekebilmektedirler. Bu durumda ithalatçı firmanın malı çektikten sonra ödeme yapmayabileceği ya da geç ödeme yapabileceği durumu ortaya çıkmakta ve bu durum ihracatçımızda güvensizlik uyandırmaktadır.

İş Konseyi: Türk-Fas İş Konseyi, Türk-Kuzey Afrika İş Konseyi bünyesinde 1990 yılında kurulmuştur. Bilgi için ilgili kuruluş: DEİK, web sitesi: <http://www.deik.org.tr>

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

FİKRİ, SİNAİ MÜLKİYET HAKLARI

Fas, fikri ve sinai mülkiyet haklarının korunması amacıyla 2007 yılında yeni bir yasal düzenleme gerçekleştirmiştir. Fas aynı zamanda World Intellectual Property Organization (WIPO) üyesidir.

Dağıtım Kanalları

Kasablanka, ülkedeki ticaret ve dağıtım merkezidir. İthalatın büyük bölümü Kazablanka'dan yapılmaktadır. İthalatçılar genellikle endüstri ve sektörler açısından uzmanlaşmıştır.

Fas'ta bir temsilci ile çalışılmak isteniyorsa, bu kişilerle direkt olarak temasa geçmekte fayda görülmekte, ayrıca irtibatla bulunulan kişiler sık sık ziyaret edilmelidir. Piyasanın ziyaret edilmesi kaçınılmaz bir kuraldır. Firmaların öncelikle ürünlerinin hangi kurallar ile ithal edildiklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Bu konuda:

Kompass-Maroc- www.kompas.ma
51 Boulevard d'anfa
Casablanca 01
Tel: 00 212 2 268 538/265 943
Faks: 00 212 2 266 056

önemli bir referans kaynağı durumundadır.

Tüketici Tercihleri

Tüketici tercihleri, ülkenin Avrupa'ya yakınlığı ve Avrupa ile var olan tarihi, kültürel ve ekonomik ilişkilerin etkisi ile çeşitlilik arz etmektedir. Ülkede, Arap, Berberi, Portekiz, İngiliz, Fransız ve İspanyol etkilerini görmek mümkündür. Ülke genelinde Fransızca konuşulurken Tanja bölgesinde İspanyolca hakimdir.

Diğer taraftan, özellikle genç kuşağın yaşam tarzında Avrupalılaşıma özellikle Fransız etkisi görülmektedir. Diğer taraftan, ortalama bir Fas evi, el yapımı geleneksel tarzdaki eşyaları ile ortalama bir Avrupalı ailenin evinden oldukça farklıdır.

Ülke geneli itibari ile satın alma gücü düşük bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu hali ile, geniş bir alt, çok dar bir üst ve yeni yeni oluşmakta olan bir orta tabaka mevcuttur. Fiyat, satın alma kararları verilirken ülke genelini oluşturan alt gelir grubunda belirleyici unsurdur.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketlemenin, Fransızca ve Arapça olması gerekmektedir. Ürünün adı, paketleyen ya da üreticinin adı, adresi, menşe ülke, ağırlık ve içindikiler gibi bilgilerin yiyecek maddeleri, sabun, kozmetik, ilaç ve kimyasal maddelerin kutu ya da paketlerinin üzerinde yer alması gerekmektedir. İlaçlar ve yiyecek maddeleri özelinde; son kullanma tarihi, içerik yüzdesi gibi bilgilerin yer alması gerekmektedir.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İstanbul - Casablanca deniz yolu nakliyesi 40 feetlik konteyner için taşımacılık maliyeti yaklaşık 1000 – 1500 Euro (gümrükleme ve liman masrafları hariç) civarındadır. Navlun fiyatı gönderilecek malzemenin türüne göre farklılık arz edebilmektedir.

Fas'a ihracatın artırılabilmesi için taşımacılık sektörünün geliştirilmesi önem taşımaktadır. Halihazırda Türkiye-Fas arasında denizyolu taşımacılığı, Fransa veya İspanya'nın farklı şehirleri üzerinden aktarmalı yapılmakta olup aktarma limanında sorunla karşılaşılması durumunda İstanbul-Kazablanka arası yaklaşık 12 gün sürmektedir.

Kamu İhaleleri

Kamu eliyle önemli yatırım faaliyetleri gerçekleştirilen Fas'ta ihaleler suretiyle yapılan alımlar ülkenin GSYİH'nin yüzde 15'ine, yaklaşık 120 milyar Dirhem'e (11 milyar Euro) ulaşmaktadır. Ülkemiz firmaları da bugüne kadar başta otoyollar olmak üzere, demiryolları, rafineri modernizasyonu benzeri önemli kamu projelerini üstlenmişlerdir. Bu projelerin toplam bedeli 1,3 milyar ABD Dolarını aşmaktadır. Ayrıca ülkede irili ufaklı değişik sektörlerde faaliyet gösteren yaklaşık altmış kadar firmamız mevcuttur.

Ülkenin Hazine İdaresi (Trésorerie Générale du Royaume-TGR) ihalelerin ve bu kapsamda yapılan harcamaların mevzuata uygunluğunu denetlemekle yükümlü olan kurumdur. Buna ilave olarak Sayıştay ve Bölgesel Saymanlıklar da denetim faaliyeti yürütmektedirler. Ayrıca, ihale mevzuatı, açılan ihalelerin şartnameleri gibi konularda görüş bildiren değişik kamu kurumu temsilcilerinden oluşan Piyasa Komisyonu adlı bir kurum da mevcuttur.

Ülkede tek bir kamu ihale kurumu bulunmamaktadır. Bakanlıklar, kamu kurumları ve yerel yönetim kuruluşları (belediyeler, valilikler) alımlarını kendileri yapmaktadırlar. Bakanlıklar açtıkları ihaleleri kendileri onaylamaktadırlar. Belediye ihalelerinde onay merci valinin başkanlığındaki kurullarıdır.

Fas, 2-06-388 sayılı yönetmelikle yürürlüğe giren yeni ihale mevzuatına göre bu tarihe kadar konuya ilişkin hükümler içeren çok sayıdaki değişik mevzuatı yürürlükten kaldırılmıştır. Bu çerçevede, sistem basitleştirilerek, kamu alımlarında daha şeffaf ve rekabete açık bir düzenlemeye geçilmesi hedeflenmiştir. Yeni mevzuatta ülkemizde de uygulanan yarışma usulü, pazarlık usulü gibi değişik kamu alımı türleri benimsenmiştir.

Yeni düzenlemeye göre kamu alımları asgari 21 gün önce gazetelerde duyurulmak zorundadır. Ayrıca internet üzerindeki kamu ihale portalı (www.marchespublics.gov.ma) şeffaflığın temininde önemli bir araç olarak hayata geçirilmiştir. Bu adresten ihale duyurularına ulaşılabildiği gibi usuller hakkında bilgi almak mümkündür. Buna ilave olarak proje sahibi olan kamu kurumları da ihale ilanlarını kendi internet sitelerinde duyurmaktadırlar.

İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

TİCARETİ ETKİLEYEN KÜLTÜREL FAKTÖRLER

Ülkenin resmi dili Arapça olmakla birlikte iş ilişkilerinde güneyde Fransızca, kuzeyde İspanyolca ve Fransızca konuşulmaktadır. Devlet memurlarının çoğunluğu da Fransızca kullanmaktadır.

İngilizce giderek yaygınlaşmasına rağmen ülkede yaygın olarak Fransızca konuşulması bazen bir dezavantaj olabilmektedir. İş yazışmaları ve ticari materyalin Fransızca olması gerekmektedir.

Başka ülkelerde olduğu gibi Fas ile iş yapan firmalarımızın alıcılarını 1 yıldan kısa sürelerde değil, daha uzun bir zaman içerisinde tanıması gerekmektedir. Alıcı firmaya güven duygusu oluşana kadar peşin veya gayrikabilirücu akreditif gibi riski düşük ödeme yöntemlerinin tercih edilmesi çok önemlidir.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeden muaftır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

11 Ocak Bağımsızlık Günü

23 Mayıs Milli Gün

9 Temmuz Gençlik Günü

30 Temmuz Kralın Taç Giyme Günü

14 Ağustos Milli Gün

20 Ağustos Milli Gün

6 Kasım Milli Gün

18 Kasım Bağımsızlık Günü

Ayrıca Dini bayramlar İslami takvime göre kutlanmaktadır.

Hafta sonu tatili, Cumartesi ve Pazar günleridir. Cumartesi günleri tüm işyerleri, Pazar günleri ise bazıları açıktır.

KAYNAKÇA

<https://www.ticaret.gov.tr>